

Bioethica

Vol 7, No 2 (2021)

Bioethica

The National Commission for Bioethics & Technoethics and the new challenges

Charalambos Tsekeris, Effy Vayena

doi: [10.12681/bioeth.30547](https://doi.org/10.12681/bioeth.30547)

Copyright © 2022

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Tsekeris, C., & Vayena, E. (2021). The National Commission for Bioethics & Technoethics and the new challenges. *Bioethica*, 7(2), 2–4. <https://doi.org/10.12681/bioeth.30547>

Ο θεσμός της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνοηθικής και οι νέες προκλήσεις

Χαράλαμπος Τσέκερης,¹ Έφη Βαγενά²

¹ Αντιπρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνοηθικής, Ερευνητής στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)

² Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνοηθικής, Καθηγήτρια Βιοηθικής στο Ελβετικό Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Τεχνολογίας της Ζυρίχης (ETHZ)

tsekeris@bioethics.gr

Λέξεις κλειδιά: βιοηθική, τεχνοηθική, προοπτική διερεύνηση, πανδημία, COVID-19.

The National Commission for Bioethics & Technoethics and the new challenges

Charalambos Tsekeris,¹ Effy Vayena²

¹ Vice Chair, National Commission for Bioethics & Technoethics; Senior Research Fellow at the National Centre for Social Research (ΕΚΚΕ)

² Chair, National Commission for Bioethics & Technoethics; Professor of Bioethics at the Swiss Federal Institute of Technology (ETHZ)

Keywords: bioethics, technoethics, foresight, pandemic, COVID-19.

Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα και σχεσιακή αλληλεξάρτηση των παγκόσμιων δικτύων έχουν καταστήσει μια μεγάλη ποικιλία δυναμικών συστημάτων (π.χ., οικονομία, δημόσια υγεία, κυβερνοχώρος, κ.λπ.) ευαίσθητα σε μη αναστρέψιμα και μη γραμμικά φαινόμενα αλυσιδωτών επιπτώσεων (cascading effects). Η πανδημία του COVID-19 είναι ενδεικτική μιας τέτοιας πολυπλοκότητας, προκαλώντας τεράστια ανθρώπινα δεινά σε όλο τον κόσμο, αλλά και πυροδοτώντας μια παγκόσμια διαδικτυακή επανάσταση με νέες ευκαιρίες, διακινδυνεύσεις, απειλές και κινδύνους. Η κατανόηση αυτού του υβριδικού τοπίου απαιτεί ένα ευρύ φάσμα διεπιστημονικών οπτικών σχετικά με την ψηφιακή φάση της παγκοσμιοποίησης (Παγκοσμιοποίηση 4.0 / Globalisation 4.0), τη ραγδαία μετάβαση στην Κοινωνία της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence Society) και τη νέα πραγματικότητα της Τέταρτης Βιομηχανικής Επανάστασης, ως διαρκούς διαδικασίας σύζευξης μεταξύ φυσικού χώρου και κυβερνοχώρου, βίωσης και τεχνόσφαιρας, ανθρωπότητας και τεχνολογίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της σύζευξης είναι η «ψηφιακή βιοηθική», η βιο-υπολογιστική και οι βιο-αλγόριθμοι, η βιο-ρομποτική και η βιονανοτεχνολογία.

Κεντρική θέση στο σύστημα κατανόησης ενός τέτοιου αναδυόμενου κόσμου εκθετικών αλλαγών και παγκόσμιων ρίσκων φαίνεται να κατέχει το δίδυμο βιοηθικής και τεχνοηθικής, ως τρόπος ανάδειξης της στενής σύνδεσης των κοινωνικών αξιών με τις βιοϊατρικές και τεχνολογικές εφαρμογές αντιστοίχως, αλλά και ως τρόπος ανάλυσης και επεξεργασίας των σχετικών προκλήσεων με σκοπό την αντιμετώπισή τους.

Αφενός, η επιστημονική βιβλιογραφία και τα εξειδικευμένα περιοδικά, τα επιστημονικά συνέδρια, τα ακαδημαϊκά προγράμματα σπουδών, οι μελέτες, τα ερευνητικά προγράμματα και οι ειδικά αφιερωμένοι διεθνείς θεσμοί (κυβερνητικοί ή μη) για τη βιοηθική πολλαπλασιάστηκαν ταχύτατα τις τελευταίες δεκαετίες.

Αφετέρου, σχετικά πρόσφατα, και ιδιαίτερα στην εποχή της πανδημίας του COVID-19, παρατηρείται μια παρόμοια, παράλληλη άνθηση της τεχνοηθικής και η -εν τοις πράγμασι- σύγκλιση όχι μόνον της επικράτειας του

Πράσινου και της επικράτειας του Μπλε, των πεδίων των βιοεπιστημών (των Επιστημών Ζωής και Υγείας) και των ΤΠΕ (Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών) ή της ψηφιακής τεχνολογίας εν γένει, αλλά και των πεδίων της βιοηθικής και της τεχνοηθικής αντιστοίχως.

Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι πλέον συνυπάρχουν στο ίδιο πλαίσιο δύο κρίσιμες διαθεματικές έννοιες, πειθαρχίες και πρακτικές, βιοηθική και τεχνοηθική. Πρόκειται για δύο διακριτά πεδία μελέτης και έρευνας, τα οποία αυξητικά συνδιαλέγονται και αλληλεπιδρούν, με γνώμονα ότι η ψηφιακή καινοτομία θα πρέπει να συνδυαστεί με την υπεύθυνη ηθικοπολιτική διαχείρισή της, δηλαδή την ενάρτη διακυβέρνηση του ψηφιακού, προσδίδοντας έμφαση στις νέες, υβριδικές μορφολογίες εξουσίας και ψηφιακής κυριαρχίας, καθώς και σε ανθρωποκεντρικές και μελλοντοστραφείς δεοντολογικές προσεγγίσεις.

Οι εκθετικές εξελίξεις στο πεδίο των νέων, αναδυόμενων τεχνολογιών (και κατ' επέκταση στο σύμπλεγμα κοινωνία-τεχνολογία) υποδεικνύουν επομένως τη βαθιά ανάγκη αλλαγής παραδείγματος, κυρίως προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης της στρατηγικής προοπτικής διερεύνησης (strategic foresight) στην τεχνοηθική σκέψη. Με άλλα λόγια, η τεχνοηθική, από κοινού με τη βιοηθική, καλείται πλέον να περάσει από το αφηρημένο επίπεδο των καθολικών (ή καθολικευτικών) αρχών στο συγκεκριμένο επίπεδο της πρακτικής χρήσης των νέων εφαρμογών, να ανιχνεύει το πολύπλοκο και ρευστό διεθνές τεχνοεπιστημονικό περιβάλλον και να αναλύει μακροπρόθεσμες τάσεις, να κατασκευάζει σενάρια και να επεξεργάζεται μελλοντικά ζητήματα δεοντολογίας, να προετοιμάζει και να διαμορφώνει το μέλλον, με όρους κοινωνικής και περιβαλλοντικής-οικολογικής βιωσιμότητας. Παράλληλα, να ενδυναμώνει τον παγκόσμιο διάλογο, αλλά και τον πλούτο των μελλοντοστραφών θεσμικών αποφάσεων στις παρούσες συνθήκες κρίσης και διαταραχής. Να αναλάβει δηλαδή τον ρόλο του Προμηθέα, ο οποίος σκέφτεται εκ των προτέρων και λειτουργεί με φρόνηση (πρακτική σοφία), σωφροσύνη και διορατικότητα, προκειμένου να

μην αποσυνδεθεί από το πλαίσιο και τους σκοπούς της ύπαρξής του.

Στους κόλπους της ΕΕ, ενισχύεται διαρκώς η συζήτηση για τη δημιουργία πλαισίων αξιολόγησης του ηθικοπρακτικού αντίκτυπου των νέων τεχνολογιών (τεχνοηθική, βιοηθική, περιβαλλοντική ηθική), με αιχμή τη σχέση ανάμεσα στην Τεχνητή Νοημοσύνη και την προστασία και προώθηση της δημοκρατίας, της κοινωνικής συνοχής και ευημερίας, των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών. Σημειωτέον ότι στη Γνωμοδότηση 4/2015, ο Ευρωπαϊός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων (EDPS) περιέγραψε «μια νέα, ψηφιακή δεοντολογία» (ως αντίβαρο στη διάχυτη επιτήρηση και την ασυμμετρία ισχύος που αντιμετωπίζουμε σήμερα), στο επίκεντρο της οποίας βρίσκεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Σε αυτό το συμφοραζόμενο εντοπίζονται οι εξελίξεις περί του ευρωπαϊκού κώδικα για τα επιγραμμικά δικαιώματα των χρηστών (2012) και ενός συνόλου ευρωπαϊκών νομοθεσιών, όπως ο Γενικός Κανονισμός της ΕΕ για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ) και η Οδηγία της ΕΕ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα, ο ΓΚΠΔ και η υπό ψήφιση Artificial Intelligence Act (Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη), μαζί με την Digital Services Act (Πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες) και την Digital Markets Act (Πράξη για τις ψηφιακές αγορές), αναμένεται να αποτελέσουν ένα ισχυρό θεσμικό «τετράγωνο» για τη συνολική μεταρρύθμιση του ψηφιακού χώρου και τη διαφύλαξη του υγιούς ανταγωνισμού, της οικονομίας και του Κράτους Δικαίου.

Επίσης, πέρα από τις γενικές «Κατευθυντήριες γραμμές για αξιόπιστη Τεχνητή Νοημοσύνη» (2018), οι χώρες μέλη της ΕΕ ωθούνται πλέον στην αναζήτηση εθνικών πλαισίων για την «ευθυγράμμιση» των νέων τεχνολογιών με τις αξίες των κοινωνιών τους. Σε συνέχεια των προαναφερθέντων εξελίξεων, η σύσταση, στις 28 Φεβρουαρίου του 2021 (N 4780/2021), της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνοηθικής (ΕΕΒΤ) στην χώρα μας, ως συμβουλευτικού οργάνου της Πολιτείας και καθολικού διαδόχου της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, ήρθε να καλύψει αυτή την ανάγκη, καθώς και ένα σημαντικό κενό, που αναδύεται τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε

ό,τι αφορά στην αντιμετώπιση της ραγδαίας δυναμικής της τεχνολογίας και της επιστήμης, ιδίως σε σχέση με τις πολλαπλές προκλήσεις που θέτει η ολοένα μεγαλύτερη εμπλοκή τους στην καθημερινότητά μας. Βασικός στόχος της ΕΕΒΤ είναι πρωτίστως η χαρτογράφηση των ηθικών και δεοντολογικών προκλήσεων από την οπτική της ελληνικής κοινωνίας, μέσα από την ευρύτερη δημόσια συζήτηση με τους ενδιαφερόμενους φορείς και τους πολίτες. Είναι ένα όραμα για πιο έντονη παρουσία της ελληνικής θεώρησης στον χώρο της βιοηθικής και της τεχνοηθικής, είτε πρόκειται για τη διαμόρφωση του προβληματισμού είτε για το πώς αντιμετωπίζονται οι παραπάνω προκλήσεις.

Η ΕΕΒΤ καλείται επιπλέον να συνεχίσει τη φιλόδοξη προσπάθεια της ηλεκτρονικής, ανοικτής πρόσβασης, εξαμηνιαίας της έκδοσης, του περιοδικού ΒΙΟΗΘΙΚΑ, σχεδόν επτά χρόνια μετά τη δημοσίευση του πρώτου τεύχους, τον Μάρτιο του 2015. Σκοπός του περιοδικού εξακολουθεί να είναι η δημιουργία νέας γνώσης και ενός ανοιχτού διεπιστημονικού φόρουμ διαλόγου και έρευνας, καθώς και η ενημέρωση και η ανταλλαγή απόψεων και επιχειρημάτων μεταξύ των επιστημόνων όλων των κλάδων με ιδιαίτερο θεωρητικό ή πρακτικό ενδιαφέρον για θέματα που αφορούν πλέον τόσο στη βιοηθική όσο και στην τεχνοηθική. Ευελπιστούμε έτσι ότι θα εμπνεύσει περισσότερους στην ιδέα της γνωστικής ποικιλομορφίας και προόδου, όσο και μιας επιστημονικής/πολιτισμικής παραγωγής υπεύθυνης απέναντι στις νεωτερικές αξίες της φιλελεύθερης δημοκρατίας και της ανοικτής κοινωνίας.